

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Чайка Петрушева, научен ръководител на докторант Бояна Бъчварова, за дисертационния ѝ труд за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ със заглавие: „Мултимедия в пространството на театъра – пресечна точка на изкуството с технологиите“

Направеното от мен предложение на тема за докторантура, която да изследва наблюдаваната в последните десетилетия експанзия в употребата на мултимедия в театралното пространство, бе продиктувано от дълбокото ми убеждение, че използването на екранни изображения в театралните спектакли е най-ярката отличителна, и същевременно обединяваща черта на различни тенденции в съвременната сценография. Още преди 4 години, когато беше сложено началото на процеса довел до предложението ни сега за обсъждане резултат, се наблюдаваше почти повсеместно използване на дигиталните технологии в театрални спектакли в световен мащаб, и макар и на по-ниско технологично ниво и в по-малка степен, и по родните сцени. Това е факт, който се нуждае от обяснение и ние ще го намерим в настоящото изследване.

„Всички го правят“ – така започва книгата „Staging the Screen“ на цитирания Грег Гисекам от 2007 г. Тук бих вметнала: всички биха го правили, ако разполагаха с необходимото за целта техническо обезпечаване. Днес, от позиция на изминалото време, можем категорично да твърдим, че употребата на мултимедия не е някаква мода, флирт или временно увлечение на изкуството по технологиите, а една трайна тенденция, един процес, който ескалира и чийто завършек не може да бъде предсказан. Поне не в обозримо бъдеще. Науката се развива бурно и дава нови възможности за изкуствата, въоръжава ги с нови, невероятни възможности за изразяване. Както отбелязва Бояна Бъчварова обаче: „Постепенно технологичните средства се превръщат в нещо повече от изобразителен похват – те се приобщават към съвременното изкуство като негов актуален език за комуникация с публиката“. И по-долу: „Визуалният и технологичният речник на съвременната публика е изключително богат. Почти е невъзможно да си представим живота без многообразните екрани и дисплеи, които ни обкръжават в ежедневието – компютри, екрани, телевизори, мобилни телефони и др. Съвсем естествено е тези тенденции да провокират зараждането на нови форми в изкуството“. Всъщност екранните изображения макар да се приемат като чуждо тяло в „живото“ представление, не отдалечават зрителя, по-скоро го доближават до случващото се на сцената, защото го карат да се чувства в свои води.

За нуждите на образованието по сценография беше необходимо да бъдат проучени най-актуалните примери и най-смелите експерименти в използването на високите технологии в театъра, тъй като световната практика отзвучава у нас със закъснение, тогава, когато вече отдавна не е новина. Необходимо е, защото, харесва ли ни или не,

няма да бъде пресилено да се каже, че това е бъдещето на театъра, в частност на сценографията. Изглежда няма връщане назад.

За мен не е изненада, че към тази тема се насочи именно Бояна Бъчварова. Това е естествено продължение на блестящо защитената от нея магистратура със заглавие: „Светлинните ефекти в спектакъла – ефективност и ефективност“, която по своя обем и съдържание значително надхвърли изискванията за магистърска теза. Като типичен представител на своето поколение, Бояна Бъчварова проявява траен и последователен интерес към употребата на високите технологии във визуалното изграждане на спектакъла. Този все по-задълбочаващ се интерес тя убедително потвърждава и със своята разработка на темата „Мултимедия в пространството на театъра – пресечна точка на изкуството с технологиите“.

Дисертационният труд отговаря на всички изисквания поставени пред едно научно изследване. Той представлява обем от 157 страници и съдържа въведение, 4 основни глави, заключение и библиография.

Във въведението се набелязват някои важни позиции, които са отправни точки към развитието на труда и които ще цитирам по-долу, а именно:

„Мултимедията в театралното представление създава едно разширено разбиране за пространството отвъд границите на реалния свят, както и генерира нови начини на мислене относно възприятието и изживяването на театралното пространство в живото представление. Скоростните промени в науката и технологиите през 20-ти и 21-ви век водят до формулиране на нови концепции за пространството като средство за комуникация и действие – пространство, което не е даденост, а събитие случващо се във времето. Свойственото за театъра „тук“ и „сега“ се трансформира – той продължава да се случва „сега“, но „тук“ се превръща в разтегливо понятие“. И по-нататък:

„Благодарение на технологиите, съвременният човек може не само лесно да прекрочи границата от реалния свят към виртуалните светове, но има властта да ги променя, да ги изгражда, да ги манипулира, да им придава смисъл. Всичко това променя фундаментално начина, по който виждаме света и проектираме себе си в него. За изкуството, и най-вече за театъра, е невъзможно да не рефлектира върху тези промени.“ И Бояна Бъчварова задава въпроса:

„Дали в пресичането на пътищата на театъра с тези на технологиите „не се обособява нова форма на театър, в чиято комуникативна система водещ принцип става не наблюдението, а интерактивността?“

Като обект на изследването се посочва театралното пространство, разглеждано като мрежа от взаимосвързани и взаимодействащи си пространства. Предмет на изследването са характеристиките и функциите на мултимедията и дигиталните технологии като основни структурни компоненти и изразни средства в пространствата на дигиталния

театър. А основната цел е дефинирането и изясняването на комуникативния модел наложен от новите технологии в театъра и изясняване на причините за възникване на нетрадиционни отношения между публиката и сцената – как и защо зрителят от пасивен наблюдател се превръща в пряк участник в театралното действие.

Изследването е развито в следните аспекти: разгледани са разнородни примери, при които мултимедията има функцията на градивен компонент с акцент върху дигиталния театър, анализирани са функциите на технологиите спрямо другите компоненти на представлението, направен е историко-теоретичен анализ на дигиталния театър като форма в изкуството. Извършен е сравнителен анализ на различните видове пространства възникващи под въздействие на различните типове технологии – виртуални пространства, смесени пространства, телематични пространства, site-specific и locative пространства, киберпространства и он-лайн театър. В контекста на предмета на изследването е направен опит да се анализират и изяснят част от понятията като мултимедийност, интермедийност, хипермедийност, интерактивност, „поглъщане“, ремедиализация, присъствие и телеприсъствие и т.н.

Четири основни глави на труда са: Глава първа „Театралното пространство и интермедийната сцена“, Глава втора „Дигиталният пърформанс – пресечна точка на театъра и технологиите“, Глава трета „Функции на мултимедията в театралното пространство“ и Глава четвърта „Пространствата на дигиталния театър“. За мен лично, особено като представител на некомпютърното поколение, тази глава е от огромен интерес с нейните под-точки :

1. Виртуална реалност, Обогатена реалност, Смесена реалност
2. Телематика, телематичен пърформанс, Присъствие/телеприсъствие, Пол Сермонт
3. Locative Media, Site-Specific
4. Киберпространството, Какво е киберпърформанс, MOO и MUD, UpStage

Тук е „изведена класификация на пространствата в дигиталния театър въз основа на използваната технология и на различните аспекти на пространствено изживяване, което тя отключва“. И тук, както и в останалата част на дисертационния труд, разсъжденията са подкрепени с широк обхват на проучвания на факти и явления от авангардния към момента световен опит в използването на високите технологии в пространството на театъра. Дисертационния труд на Бояна Бъчварова напълно оправдава и дори надминава очакванията ми към зададената тема. Според мен той е изключително полезен за образованието на бъдещите сценографи. И не само.

Гласувам с ДА

Проф. д-р Чайка Петрушева